

Aşure

Mustafa CANSIZ

Muharrem ayı eski takvimde yılın ilk ayı. Yeni yıl kutlaması başlangıcı olan muharrem ayının birinci günü, çocuklara ve ihtiyaç sahiplerine, yılın bereketli geçmesi dileğiyle, “bereket parası” ya da “yılbaşı bahşışı” adı altında, bir harçlık verilirmiş. Buna “muharremiye” denirmiş. Bir anlamı daha var muharremiyenin; eski edebiyatta muharrem ayında meydana gelen Kerbelâ olayını anlatan şiiirlere de “muharremiye” deniyor.

Eskiden muharrem ayında doğan çocuklara “Muharrem”, aşure gününde doğanlara “Aşır” (Aşır) adı verildiği de olurmuş. Eskiden diyoruz çünkü bazı gelenekler gibi ad verme geleneğimiz de değişti, değişiyor. Ad verme geleneğimizde, çocukların adları; bir olayı, bir günü ya da aile büyüklerinden birini hatırlatırdı. Günümüzde çocuklarına seçerek ad koyuyor artık aileler. Bu başka konu ... Aşureye gelelim. Muharrem ayı aşure ayıdır. Muharrem orucu tutanlar, oruçlarını onuncu günde aşureyle açar. Anlamı da zaten onuncu demek. Adı oradan geliyor, muharrem onuna işaret ediyor. Geleneğe göre, ille de onunda olması şart değil, muharrem ayının sonuna kadar, herhangi bir günde aşure kaynatılabilir.

Bazı yörelerimizde aşureye “bereket aşı”, “bereket tatlısı”, “bereket çorbası” ya da kısaca “aşır” denir. Hem aş, hem çorba, hem tatlıdır. Bereketi, birliği, dirliği temsil eder. Azı aza katıp çok kılmanın, yoğun var etmenin sırrı buradadır. Karıp karıştırılır. Kaynatılır. Piştikçe artar. Artıkça tatlanır. Paylaştıkça güzelleşir. İçine her türlü yiyecek girer. Ama hiçbirini diğerinin tadını bozmaz. Uyum içinde, yan yana, yeni bir tat oluştururlar. Aşure kabına giren her yiyecek, kendi tadını da içinde saklar.

Ana maddesi buğday. Arkasından bakliyatlar gelir. Darı, fasulye, nohut... Fındık, fıstık, badem, ceviz, susam, çörek otu... Kurutulmuş meyveler; incir, kayısı, erik, üzüm... Sonra meyveler, meyve kabukları... Portakal, limon kabuğu... Neler yok ki... Her türlü yiyeceği kabul eder. Evde ne varsa katılır. Ne kadar çok yiyecek girerse içine o kadar makbuldür. Şeker ya da pekmez

eklenip kaynatılır. Bize kalırsa pekmez katılmalı. Aşurenizi azıcık karartırsa da gelenekselliğe ve anlamına uygun düşer. Kaynatılmak için hazırlanan karışıma, hoş bir koku vermesi için başka kaptaki kaynatılmış karanfil suyu eklenir.

Kaynadığını içindeki bakliyatın yumuşamasından anlarız. Kaynayınca tabaklara konulur. Süslemek amacıyla üzerine tarçın ve nar taneleri serpilir. Soğuması için biraz bekletilir. Acele etmeyin. Tadı soğuyunca çıkar. Aşure tamam. Yemeye hazır. Herkese birer kepçe; kimilerine iki; isteyene daha çok... Konu komşuya, etrafa dağıtılır. Onlardan da bize gelir.

Herkesin yaptığı aşurenin tadı başkadır. Hiçbiri diğerini tutmaz. Ama herkes çocukluğunda yediği, annesinin yaptığı aşurenin tadını arar. Arar da bulamaz. Bu bambaşka bir tattır. Bu arayış ömür boyu sürer. Aşurenin güzelliği de buradadır; hem tadında, hem çağrıştırdığı hatıralarda, hem de paylaşma duygusunu, bize bir kere daha tattırmasındadır. Üstelik son derece besleyicidir. Özellikle soğuk kış günlerinde iyi gider.

Millî tatlılarımızdan biridir. Hatta birincisi desek yeridir. Bu güzel gelenek sürüyor. Her evde, ocakta kaynatılıyor. Bazı yörelerimizde aşure, tam bir tören havasında, açık havada kaynatılır. İstiyoruz ki hep kaynatılsın. Bu güzel tattan yoksun kalmayalım. Eskiden kazanlarda kaynatılır, topluca yenirmiş. Kazanlarda toplu aşure yapıp dağıtma geleneğini, bazı belediyeler ve dernekler, sürdürüyor. İyi yapıyorlar. Güzel geleneklere sahip çıkıp yaşatmalıyız. Bu güzellikten vazgeçmek istemeyiz... Tadı yeter.

Aşure geleneğinin kaynağı konusunda birçok söylence var. Bunlardan biri, Nuh tufanına dayanıyor. Nuh Peygamber, sular çekilip karaya çıkınca, geminin ambarında ne varsa çıkartıp büyük bir kazanda kaynatmış. Tufandan kurtulanlar hep birlikte yiyip hâllerine şükretmişler. Aşure geleneği oradan gelir deniyor. Bazı yörelerimizde Hz. Hüseyin'e yas olarak algılanır, Kerbelâ şehitlerinin ruhlarına varması dilenir. Bir başka inanca göre birçok uğurlu olayın bugün gerçekleştiği söylenir. Âdem'in tövbesi bugün kabul edilmiş, İbrahim Nemrut ateşinden, Musa Firavun zulmünden bugün kurtulmuş. Eyüp bugün şifa bulmuş...